

سنجش نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش و پژوهش مجازی در مدارس آموزش متوسطه اول شهرستان فسا

حسین صادقی مزیدی^۱، صدیقه ابراهیمیان^۲

^۱معاون آموزش ابتدایی مدیریت آموزش و پرورش شهرستان فسا
^۲آموزگار پایه اول، مدرسه ستارگان دانش، شهرستان فسا (نویسنده مسئول)

چکیده

هدف از پژوهش حاضر سنجش نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش و پژوهش مجازی در مدارس آموزش متوسطه شهرستان فسا بود. روش پژوهش بر اساس هدف از نوع کاربردی می‌باشد. در مطالعه‌ای مقطعی، روایی و پایایی پرسشنامه‌ی ارزشیابی دبیران متوسطه اول پایه های (هفتم، هشتم، نهم) مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی پایایی از شیوه همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شد. روایی پرسش نامه مزبور به ۸ مولفه‌ی نقاط قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری (۸ سوال) ، نقاط ضعف در برنامه‌های آموزشی (۸ سوال)، نقاط ضعف در برنامه‌های پژوهشی (۴ سوال)؛ نقاط ضعف در برنامه‌های سنجش اثرپذیری (یادگیری) (۴ سوال)، فرصت‌های آموزش و پژوهش غیرحضوری (۹ سوال)، تهدیدهای آموزش و پژوهش غیرحضوری (۷ سوال)، آسیب های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیرحضوری (۵ سوال)، راهبردها (۳ سوال) با تحلیل آماری آزمون کرونباخ انجام گرفت. داده‌ها با نرم افزار SPSS-15 تجزیه و تحلیل شد. جامعه آماری در این پژوهش کلیه دبیران متوسطه ی اول شهرستان فسا در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ به تعداد ۴۶۱ نفر، از ۳۵ مدرسه متوسطه اول شهرستان فسا ارزیابی انجام شد. نتیجه تحلیل عوامل بیانگر روایی درون یابی ۸ سوال نقاط قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری مقدار ۰,۸۱۳ ، ۸ سوال نقاط ضعف در برنامه های آموزشی مقدار ۰,۷۶۹ ، ۴ سوال نقاط ضعف در برنامه های پژوهشی مقدار ۰,۸۳۵ ، ۴ سوال نقاط ضعف در برنامه‌های سنجش اثرپذیری (یادگیری) مقدار ۰,۷۸۸ ، ۹ سوال فرصت‌های آموزش و پژوهش غیرحضوری ۰,۷۴۵ ، ۵ سوال تهدیدهای آموزش و پژوهش غیرحضوری (۷ سوال) ۰,۷۶۱ ، آسیب های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیرحضوری (۵ سوال) ۰,۸۰۶ ، راهبردها (۳ سوال) ۰,۸۱۰ دست آمد. ضریب پایایی کرونباخ کل ۰,۴۸. سوال ۴۸. مقدار ۰,۹۴۸. شد. که با توجه به مقدار یافته‌های پژوهش نشان داده است که ضریب آلفای کرونباخ ، بیش از ۰,۷ برای سنجش یادگیری هر ۸ مولفه محاسبه شده، پایایی پرسشنامه مطلوب ارزیابی شد.

واژه‌های کلیدی: یادگیری، فرصت، راهبرد، تهدید، مجازی، آزمون کرونباخ، فسا

۱. مقدمه

آموزش رکن اصلی در توسعه پایدار هر کشور است و آموزش الکترونیکی امروزه از جدیدترین، موثرترین و مطمئن ترین روش ها در توسعه آموزش های فردی و سازمانی است. سیستم نوین آموزش الکترونیکی فواید و مزایای منحصر به فردی را برای افراد، سازمان ها و مراکز آموزشی به همراه دارد (نیرومند و بخت آوری، ۱۳۹۰). در دنیای امروز که اطلاعات روز به روز نو شده و سرعت تولید آن به چشم بر هم زدنی کاهش یافته است، انتقال اطلاعات از فردی به فرد دیگر به عنوان هدف آموزش کاری عبث و بیهوده است، بنابراین هدف آموزش به آموزش بازیابی این دانسته ها به فراخور حال هر فرد تغییر یافته است آموزش مجازی نیز به عنوان شیوه نسبتاً نوظهور به طور جدی این هدف را دنبال می کند (شاه بیگی و همکاران، ۱۳۹۰). تغییرات سریع تکنولوژی در فرآیند یاددهی - یادگیری موجب تحولات سریع شده و هدف آن بهبود کیفیت در مدارس بوده است، تکنولوژی های جدید با فراهم آوردن فرصت های مناسب در جهت استعدادها و علایق شخصی دانش آموزان به بهبود نظام آموزشی مدارس کمک می کنند. مطالعات نشان می دهد که بهره گیری از تکنولوژی های روز مثل رایانه و شبکه جهانی در کلاس های درس این امکان را به دانش آموزان می دهد که با سرعت بیشتر و عملکرد بهتر بیاموزند (مشتاقی لارگانی و همکاران، ۱۳۸۷). استفاده از فناوری های جدید در آموزش، مزایای متعددی دارد: از جمله این که باعث می شود فعالیت های دانش آموز شخصی شود و دانش آموز تمرکز بیشتری داشته باشد و یا امکان انجام دادن تکلیف های درسی به روش های غیر سنتی فراهم آید. (شفیعی و اسدی، ۱۳۹۲). شیوه یادگیری در آموزش مجازی به صورت برخط و نا برخط می باشد. در نوع اول فرد خود به تنهایی مستقل از مکان و زمان آموزش می تواند محتوی آموزش الکترونیکی را در یاد. در کلاس مجازی برخط درس ها به صورت چند رسانه ای روی سایت مرکز آموزش قرار داده می شوند و فرد با مراجعه به آن می تواند محتویات درس را دریافت کند. معلم نیز در زمانی مشخص برای ارائه نکات و یا پاسخ به سؤال یادگیرندگان در محیطی مانند ویدئو کنفرانس حاضر می شود. ولی در نمونه نا برخط محتویات درس به صورت سی دی های آموزشی چند رسانه ای تهیه شده و به فرد داده می شود تا از آن استفاده کند. دنیای مجازی گونه هایی از ارتباطات اجتماعی هستند که بیشترین شباهت را به جامعه انسانی ما دارند و به فرد امکان برقراری ارتباط با شمار زیادی از افراد دیگر، فارغ از محدودیت های زمانی، مکانی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی را می دهند (اکبری تبار، ۱۳۹۲). پیشرفت های فناوری های نوین در زندگی و جامعه مدرن، فضای مجازی و آثار آن نقش و جایگاه بی دلیلی به خود اختصاص داده اند تا جایی که شاید به جرات می توان گفت تصور جامعه معاصر بدون آن ها، بسیار دشوار به نظر می رسد و باید قبول کرد و اذعان نمود که این واسطه ها تاثیر عظیمی بر حوزه های مختلف زندگی بشر می گذارند (امیدی آوج، ۱۳۹۲: ۴۶۳). و نظام های اجتماعی و نهادهای مختلف را به صورت های گوناگون با خود درگیر نموده است. محققان و صاحب نظران، همگی بر این نکته اتفاق نظر دارند که مهم ترین سرمایه ی هر کشور، نیروهای متخصص و کاردان آن کشور است. (فرخ مهر، ۱۳۸۸). داشتن و بهره مندی از نیروهای متخصص مرهون تعلیم و تربیت همچنین آموزش و پرورش صحیح است. در نظام اسلامی کوشش در جهت تشخیص و شناسایی نیازهای جامعه در همه زمینه ها و کسب دانش و آگاهی های لازم و انجام دیگر مقدمات به منظور رفع این نیازها، چنان اهمیتی دارد که از آن به صوت تکلیف شرعی نام برده می شود (حسینی، ۱۳۷۳). وجود بیماری در زندگی انسان ها گریز ناپذیر است و به عنوان بخشی از زندگی آنان شناخته می شود. اما پیدایش برخی از بیماری های خاص باعث تغییر کنش و سبک زندگی انسان ها به صورت گسترده می شود. به عنوان مثال شیوع ویروس کرونا در جهان و در ایران، علاوه بر تغییر در رفتارها و مفاهیم سیاسی، اقتصادی، زیست محیطی و خسارت بسیاری به آموزش و آموزشگاه های آموزشی وارد کرده است. به نوعی بسیاری از مدارس و دانشگاه ها تعطیل شد و آموزش در نظام آموزشی کشور به صورت مجازی دنبال گردید و به دنبال آن بسیاری از کاربران آموزشی در این دوره بیماری با مشکلاتی از قبیل، سرعت نامطلوب اینترنت؛ هزینه بالای ترافیک، آشنا نبودن با چگونگی را اندازی نرم افزارهای آموزشی و دسترسی به مدرس مواجه شدند و همین عوامل ادامه روند آموزش در برخی حوزه ها را با چالش مواجه کرده است. از طرفی نیز بسیاری از هزینه های رفت و آمد، ترافیک، ارتباط اندک و .. در زمان آموزش مرتفع گردید و افراد می توانستند بدون رفت و آمد و مشکلاتی از این سبک و سیاق از آموزش برخوردار شوند. با وجود این باید در نظر داشت که نظام آموزشی یک مجموعه

پیچیده، پویا، پیوسته در حال تحول است که وظیفه ی آن تربیت نیروی ماهر و متخصص است. این نظام به عنوان یک سیستم از اجزایی تشکیل شده است که فراگیران به عنوان درون داد، اصلی ترین عنصر آن به شمار می روند، لذا توجه به موفقیت تحصیلی امری ضروری برای توسعه ی آموزش و پرورش هر کشور محسوب می شود (موحد محمدی، ۱۳۸۲، یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۵). لازم است با توجه به شرایط پیش آمده و فراگیری بیماری کرونا در سراسر جهان، آموزش ها به صورت مجازی و به واسطه رسانه ها و عرصه ی تکنولوژی های ارتباطی و گستر فضای مجازی، دنبال گردد. اما به نظر می رسد با توجه به تغییر و تحولات سریع و فناوری های موجود رو به رشد به ویژه در عرصه ی تکنولوژی های ارتباطی و گسترش فضای مجازی، نوع نگاه، نگرش و طرز فکر مردم و خصوصا معلمان و دانش آموزان دچار تغییر شده و به تبع آن اهمیت آموزش و پرورش رسمی و جایگاه آن تا حدی دستخوش تغییر و چالش شده است. اگر چه در دنیای امروز و پیشرفت در زمینه تکنولوژی ارتباطات و انتقال اطلاعات باعث به وجود آمدن تعاملات فرازمانی و فرامکانی گردیده است و فرصت های زیادی را برای امور مختلف از جمله آموزش در اختیار انسان ها قرار داده است، ولی مشکلات مدیریتی و اخلاقی زیادی را پیش روی برنامه ریزان و مدیران کاربران قرار داده است (حبی، ۱۳۹۲). و لازم است تا این امر مورد بررسی علمی و دقیق قرار گیرد تا علاوه بر شناخت چالش های آموزش و فضای مجازی، فرصت های آن نیز شناخته گردد. تاکنون تحقیقات بسیار زیادی در زمینه استفاده از فضای مجازی و تاثیر آن بر ابعاد مختلف زندگی از جمله آموزش سنتی و تعاملات آموزشی را تحت تاثیر قرار داده و سبب شده تا شاهد تغییراتی در فرآیند آموزش نسل جدید باشیم. برای بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی مجازی به طور خلاصه به برخی پژوهش هایی که موضوعی مرتبط دارند اشاره می گردد: مالکی (۱۳۸۹) در پایان نامه خود تاثیر الگوهای طراحی آموزشی و پنج مرحله ای باید در آموزش مبتنی بر شبکه بر یادگیری، یادداری و انگیزش دانشجویان را مورد بررسی قرار داده بود که نتایج نشان داد که میزان یادگیری، انگیزش پیشرفت تحصیلی و یادداری دانشجویانی که با الگوی طراحی بایبی آموزش دیده اند به طور معناداری بیش از دانشجویانی است که با الگوی طراحی آموزشی گانه آموزش دیده اند. سلیمی و فردین (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان، " نقش کرونا ویروس در آموزش مجازی، با تاکید بر فرصت ها و چالش ها" به بررسی نگرش معلمان مقطع ابتدایی شهر زاهدان درباره فرصت ها و چالش های که ویروس کرونا برای آموزش مجازی در مدارس با بهره گیری از روش تحقیق آمیخته متوالی ناهمزمان اکتشافی (کیفی - کمی) پرداختند و به این نتیجه رسیدند که چالش ها و فرصت ها در سه سطح کلان؛ میانی و خرد مطرح و طبقه بندی شد. در سطح کلان چالش های؛ عدم داشتن تفکر راهبردی مدیران و برنامه ریزان؛ سیاستگذاری نامطلوب؛ ضعف تکنولوژی آموزشی و مدیریت ناکارآمد؛ در سطح میانی چالش ضعف فناوری های معرفی شده، نداشتن استقلال و آزادی عمل و برهم خوردن بودجه بندی مطرح شده و در سطح خرد حاصل گردید. همچنین از نظر مشارکت کنندگان، شیوع کرونا فرصت هایی را در سطح کلان (فراهم کردن زمینه تغییر، توجه به داشتن برنامه ریزی راهبردی و توجه به آموزش های بر خط و مجازی، سطح میانی (خلق فرصت آموزشی برابر و خلق نوآوری آموزشی جدید) و سطح خرد به دنبال داشته است. در یک پژوهش دیگر با عنوان، " ارزشیابی از آموخته های دانشجویان در دوران کرونا: چالش ها و راهکارها"، رضایی (۱۳۹۹) به بررسی شیوه های ارزشیابی از آموخته های دانشجویان در دوران کرونا: چالش ها و راهکارها با تاکید بر عدالت ارزشیابی پرداخته است. مولایی قولنجی (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان " بررسی چالش ها و مشکلات تدریس فضای مجازی در ایام شیوع ویروس کرونا از دیدگاه معلمان" با روش کتابخانه ای به بررسی چالش ها و فرصت های تدریس در فضای مجازی در دوران کرونا پرداخته است و ضمن برشمردن فرصت ها و چالش های فضای مجازی، بر این عقیده است که رسانه های مجازی می توانند پاسخگوی نیاز معلمان و آموزش در این دوران باشند. موسوی و جعفری (۱۳۹۹)، در پژوهش خود با عنوان " آموزش مجازی در دوران کرونا، فرصت ها و چالش ها"، با روش کتابخانه ای و بررسی کتاب ها، مجلات و مبانی نظری موجود به بررسی اهمیت آموزش مجازی در دوران کرونا فرصت ها و چالش های آموزش مجازی پرداخته اند. ولتسیانوس و ناوارته (۲۰۱۲) در پژوهش خود به موضوع شبکه های اجتماعی به عنوان محیط های رسمی یادگیری: تجربیات و فعالیت های یادگیرنده پرداختند. آن ها بر این اعتقاد هستند که از وقتی که پتانسیل سایت های شبکه های اجتماعی برای کمک کردن به کوشش آموزشی توسط محققان و پزشکان عینا برجسته شده است، مدارک تجربی بر استفاده از آن سایت هایی که برای

یادگیری رسمی هستند اندک است. نتایج نشان داده اند که یادگیرندگان در مدیریت حجم وسیعی از اطلاعات قابل دسترس برای آن‌ها و طراحی استراتژی‌ها و راه حل‌ها برای مدیریت زمان و همکاری شان نیاز به حمایت دارند.

مبانی نظری:

آموزش مجازی:

یادگیری الکترونیکی، آموزش الکترونیکی و یا دانشگاه مجازی طی سال‌های اخیر به عنوان یکی از کاربردهای مهم فناوری اطلاعات و ارتباطات در جهان مطرح بوده است. این نوع آموزش که به عنوان آموزش غیر حضوری و یا مجازی نیز خوانده می‌شود، روشی نوین در ارائه آموزش با کمک فناوری‌های نوین و با تکیه بر ابزارهای فناوری اطلاعات است. در آموزش مجازی، آموزش‌های حضوری به طور کامل شبیه سازی شده و به صورت مجازی و الکترونیکی ارائه می‌گردند. این شیوه آموزشی به دو صورت همزمان و غیر همزمان امکان برگزاری دارد. در شیوه مجازی همزمان، تبادل اطلاعات میان استاد و دانشجو به صورت زنده و در لحظه صورت می‌گیرد. آموزش مجازی همزمان امکان بحث و پرسش و پاسخ در حین آموزش و یادگیری را فراهم می‌سازد. در نوع آموزش مجازی غیر همزمان، مطالب آموزشی در قالب صوت و تصویر ضبط و جهت برخورداری در زمان دیگر در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد. این نوع آموزش نیز امکان سنجش و ارزیابی تحصیلی از طریق آزمون و تکالیف را فراهم می‌سازد (زند، ۱۳۹۹).

مبانی نظری:

نقاط قوت:

منظور از قوت در سازمان، وجود منابع، مهارت‌ها، توانایی‌ها یا مزیت‌های مرتبط با نیازهای سازمان است و سازمان سعی در تامین آن‌ها دارد و یا انتظار خدمت از آن می‌رود (رابینسون، ۱۹۹۶). در این پژوهش منظور از قوت از نظر سازمانی، آمادگی نظام آموزش و پرورش از لحاظ سخت افزار، نرم‌افزار، برخورداری از نیروی انسانی با تحصیلات و مهارت‌های کافی و مطلوب است.

نقاط ضعف:

ضعف سازمانی، محدودیت، کمبود یا نارسایی در منابع، مهارت‌ها و توانایی‌هایی است که عملکرد موفق سازمان را با خطر مواجه می‌سازد و برای دست یابی به هدف غایی باید اصلاح شود (کافمن و هرمن، ۱۳۸۲).

فرصت:

فرصت عبارت است از هر نوع شرایط، موقعیت و یا حالتی که امکان پیشرفت، توسعه و موفقیت سازمان را افزایش دهد، دسترسی به اهداف را آسان تر سازد و در نهایت کارایی و اثر بخشی سازمان را در پی داشته باشد (رابینسون، ۱۹۹۶).

تهدید:

تهدید نقطه مقابل فرصت است و آگاهی از تهدیدها، امکان بقا و کاهش آسیب‌پذیری سازمان را موجب می‌شود. با کشف تهدیدهای موجود در محیط، می‌توان از آن پرهیز کرد یا تاثیر منفی آن‌ها را کاهش داد (کافمن و هرمن، ۱۳۸۲).

روش پژوهش

هدف این پژوهش سنجش نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش و پژوهش مجازی در مدارس آموزش متوسطه شهرستان فسا بود. جمعیت هدف این مطالعه، دبیران متوسطه ی پایه های هفتم، هشتم، نهم شهرستان فسا هستند. مطالعه از نوع نمونه‌گیری به روش پرسشنامه انجام شد. از کلیه دبیران متوسطه اول شهرستان فسا در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ به تعداد ۴۶۱ نفر که طبق جدول (۱) اسامی مدارس و تعداد دبیران هر مدرسه ذکر شده است، ابزار جمع آوری اطلاعات و سنجش متغیرها در این مطالعه پرسشنامه بوده است. که سنجش یادگیری در روایی پرسش نامه مزبور به ۸ مولفه‌ی نقاط

قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری (۸ سوال) ، نقاط ضعف در برنامه های آموزشی (۸ سوال)، نقاط ضعف در برنامه های پژوهشی (۴ سوال)؛ نقاط ضعف در برنامه های سنجش اثربخشی (یادگیری) (۴ سوال)، فرصت های آموزش و پژوهش غیرحضوری (۹ سوال)، تهدیدهای آموزش و پژوهش غیرحضوری (۷ سوال)، آسیب های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیرحضوری (۵ سوال)، راهبردها (۳ سوال) با تحلیل آماری آزمون کرونباخ انجام شد. روش استفاده از ضریب آقای کرونباخ برای تعیین پایایی یک پرسشنامه یا آزمون با تاکید بر همبستگی درونی استفاده می شود. در این روش اجزا یا قسمت های پرسشنامه برای سنجش ضریب پایایی آزمون به کار می روند. در این پژوهش سوالات به صورت ۵ حالتی (کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴، کاملاً موافقم=۵) در نظر گرفته شده است. ضریب آلفا از رابطه ی زیر به دست آمد.

جدول ۱- اسامی مدارس متوسطه شهرستان فسا به همراه تعداد دبیران

نام مدرسه	تعداد دبیران
آسیه	۱۹
شاهد آیت اله رفسنجانی	۱۹
شیخ فاخری	۱۹
پویش	۱۴
شهدای بدر	۱۴
صدیقه طاهره	۱۵
سمیه	۱۹
ولایت	۱۹
عفاف	۱۶
بتول	۱۹
جمهوری اسلامی (۲)	۹
نثاری	۸
فنائی	۱۳
نرجس	۷
ام البنین	۹
حضرت معصومه (ع)	۱۱
شهدای جلیان	۸
شهدای بخارایی	۸
باهنر	۱۸
شاهد آیت اله رفسنجانی	۱۹
حاج جواد پیروز	۱۴
رضا تابان	۱۹
نریمان	۱۹
عبدالعزیز دانش پژوه	۹
روز بهان	۲۰
چهارسردار	۱۶
تدبیر	۱۵
جمهوری اسلامی (۱)	۹
شهید صالحی	۹
شهید انشایی	۹
قائم مقام	۸

محَب	۹
صاحب الزمان (عج)	۹
پروین دخت	۵
هاشمی نصب	۸

آزمون کرونباخ:

قابلیت پایائی یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است که نشان دهنده این است که ابزار اندازه‌گیری تا چه اندازه نتایج یکسانی در شرایط مشابه به دست می‌دهد. یکی از روش‌های محاسبه قابلیت پایایی، ضریب آلفای کرونباخ می‌باشد که برای محاسبه آن ابتدا باید واریانس نمرات هر سوال پرسشنامه و واریانس کل آزمون را محاسبه کرد و سپس با استفاده از فرمول زیر مقدار ضریب آن را محاسبه نمود (۴).

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum si^2}{sx^2} \right]$$

α = ضریب آلفای کرونباخ

K = تعداد سوال‌های پرسشنامه

Si^2 = واریانس مربوط به سوال i ام

Sx^2 = واریانس کل آزمون

ضریب آلفای کرونباخ در یک پژوهش، چنانچه بیش از ۰,۷ محاسبه گردد، پایایی پرسشنامه مطلوب ارزیابی می‌شود.

در این پژوهش پرسشنامه بر ۸ مولفه تنظیم شده است که شامل:

۱- مولفه ی نقاط قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری حیطه عاطفی

۲- مولفه ی نقاط ضعف در برنامه های آموزشی

۳- مولفه ی نقاط ضعف در برنامه های پژوهشی

۴- مولفه ی نقاط ضعف در برنامه‌های سنجش اثرپذیری (یادگیری)

۵- مولفه ی فرصت‌های آموزش و پژوهش غیر حضوری

۶- مولفه ی تهدیدهای آموزش و پژوهش غیر حضوری

۷- مولفه ی آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیر حضوری

۸- مولفه ی راهبردها

مولفه ی نقاط قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری بر مبنای ۸ سوال تنظیم شد که شامل موارد زیر است.

۱- کاهش هزینه های جاری

۲- نداشتن محدودیت مکانی و زمان و کاهش هزینه های تردد در آموزش و پژوهش

۳- محدود نبودن ظرفیت پذیرش

۴- هدایت مدیران، معلمان به سمت استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش و پژوهش

۵- حذف عوامل تبعیض‌آمیز در کلاسهای حضوری همچون سن، پوشش، ظاهر، ناتوانی جسمی، جنسیت و غیره

۶- تقویت قابلیت نسبی یادگیری مستقل و مطالعه فردی

۷- حذف محدودیتهای تحمیلی تعطیلی مراکز آموزشی و پژوهشی در دوره‌های خاص

۸- افزایش بهداشت اجتماعی

مولفه ی نقاط ضعف در برنامه های آموزشی بر مبنای ۸ سوال تنظیم شده است.

- ۱- ضعف در رصد حضور مستمر و موثر دانش آموزان در حین برگزاری کلاس مجازی
- ۲- ضعف در تدریس واحدهای محاسباتی و عملیاتی
- ۳- ضعف در امکان برخورداری از آموزش مجازی برای واحدهای درسی مختلف
- ۴- ضعف در امکان برخورداری از آموزش مجازی برای مقاطع تحصیلی مختلف
- ۵- افزایش هزینه برای ایجاد بهتر کافی و کارآمد جهت تامین تجهیزات آموزش مجازی برای دبیران
- ۶- صرف زمان زیاد به منظور تهیه قالبهای خاص برای تهیه مواد آموزشی توسط دبیران
- ۷- وابستگی بیش از حد آموزش اینترنتی به فناوری روز
- ۸- ضعف زیرساخت شبکه اینترنت کشور، در مقایله با کشورهای پیشرفته تر

مولفه ی نقاط ضعف در برنامه های پژوهشی بر مبنای ۴ سوال تنظیم شده است:

- ۱- عدم امکان بازدیدهای علمی
- ۲- توقف پروژه های پژوهشی کارگاهی (ساخت و تجهیز)
- ۳- توقف پروژه های آزمایشگاهی
- ۴- عدم آمادگی و ضعف آموزش پژوهشگران در پژوهش های مجازی

مولفه ی نقاط ضعف در برنامه های سنجش اثرپذیری (یادگیری) بر مبنای ۴ سوال تنظیم شده است:

- ۱- ضعف در بازخورد اثرپذیری از سوی دانش آموزان در کلاس های مجازی
- ۲- ضعف در امکان آموزش چهره به چهره در کلاس های پرجمعیت
- ۳- فقدان برنامه جامع و کارآمد جهت برگزاری آزمون
- ۴- عدم امکان استفاده از روش های مرسوم در بازبینی فرایندهای اثرپذیری

مولفه ی فرصت های آموزش و پژوهش غیر حضوری بر مبنای ۹ سوال تنظیم شده است.

- ۱- مزایای محیط زیستی (کاهش تردد، ترافی، آلودگی و غیره)
- ۲- کاهش مصرف منابع انرژی در مدرسه (آب، برق و غیره)
- ۳- کاهش آسیب های فرهنگی ناشی از مهاجرت دائم دانشجویان در شهرهای غیر بومی
- ۴- امکان دعوت از خبرگان در کلاس های درسی
- ۵- کاهش وابستگی به فضای بسته و کالبدی (کلاس های حقیقی)
- ۶- استفاده مجدد از منابع موجود (از مواد آموزشی مخصوص آموزش مجازی بارها می توان استفاده کرد)
- ۷- عزم همگانی برای تقویت زیرساخت های رایانه ای و آموزشی و پژوهشی به صورت مجازی
- ۸- ارتقای مهارت دبیران، دانش آموزان در زمینه اصول آموزش و پژوهش مجازی و برخط و با تکیه بر فناوریهای نوین
- ۹- کسب آمادگی لازم برای ارائه آموزش در مجازی در صورت بروز هرگونه بحران منجر به تعطیلی مدارس

مولفه ی تهدیدهای آموزش و پژوهش غیر حضوری بر مبنای ۷ سوال تنظیم شده است.

- ۱- تهدید تغییر ماهیت مدارس به عنوان مرجع اصلی آموزش کشور در صورت استمرار آموزش مجازی

- ۲-افت تحصیلی و مهارتی دانش آموزان به واسطه آسیب پذیری تدریس و یادگیری دروس محاسباتی و عملیاتی (آزمایشگاهی و کارگاهی)
- ۳-کاهش کمی و کیفی پروژه های پژوهش محور
- ۴-کاهش رتبه آموزشی
- ۵-امکان توقف در پیشبرد برنامه های آموزش جاری در صورت قطع برق و یا خارج شدن از شبکه
- ۶-کاهش انگیزه ادامه تحصیل در دانشجویان فاقد تجهیزات مورد نیاز
- ۷-کاهش تاثیر مدرسه در رشد شخصیت علمی و فرهنگی دانش آموزان به واسطه دوری از محیط

مؤلفه ی آسیب های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیرحضورى بر مبنای ۵ سوال تنظیم شده است.

- ۱-تهدید نحوه شکل گیری موثر شخصیت آکادمی دانشجویان
- ۲-ایجاد خلل در پرورش بعد اجتماعی و ارتباطی
- ۳-ایجاد خلل در تقویت ارتباط موثر فرد با محیط و اجتماع مدارس
- ۴-ایجاد خلل در تقویت روابط آینده فرد با اجتماع
- ۵-تهدید از دست رفتن تعامل اجتماعی دانش آموزان به سبب کلاس های حضوری

مؤلفه ی راهبردها: هر کدام از موارد ذیل به چه میزان در کاهش نارسایی های آموزش آنلاین موثر است؟

- ۱-تامین تجهیزات و ارتقای زیرساخت آموزش و پژوهش غیر مجازی برای مدارس
- ۲-تامین اعتبار دانش آموزی جهت دسترسی به شبکه برای کلیه دانش آموزان
- ۳-تقویت ارتباط مستمر با دانش آموزان جهت مشاوره آموزشی، پژوهشی و خانواده

نتایج:

در این مطالعه از نظرات ۴۶۱ نفر دبیران آموزش متوسطه ی اول شهرستان فسا جهت بررسی پایایی پرسشنامه ی ارزشیابی استفاده گردید. پایایی پرسشنامه به شیوه ی همسانی درونی محاسبه گردید. همچنین برای برآورد همسانی درونی این پرسشنامه نیز از شاخص ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتیجه تحلیل عوامل بیانگر روایی درون یابی ۸ سوال نقاط قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری مقدار ۰,۸۱۳ (جدول ۲)، ۸ سوال نقاط ضعف در برنامه های آموزشی مقدار ۰,۷۶۹ (جدول ۳)، ۴ سوال نقاط ضعف در برنامه های پژوهشی مقدار ۰,۸۳۵ (جدول ۴)، ۴ سوال نقاط ضعف در برنامه های سنجش اثربخشی (یادگیری) ۰,۷۸۸ (جدول ۵)، ۹ سوال فرصت های آموزش و پژوهش غیرحضورى ۰,۷۴۵ (جدول ۶) ، ۵ سوال آسیب های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیرحضورى (جدول ۷)، ۰,۸۰۶ ، تهدیدهای آموزش و پژوهش غیرحضورى ۷ سوال ۰,۷۶۱ (جدول ۸)، ۳ سوال راهبردها (جدول ۹) ۰,۸۱۰ به دست آمد. طبق جدول (۱۰) ضریب پایایی کرونباخ کل ۴۸ سوال مقدار ۰,۹۴۸ شد. طبق جدول (۱۱) درصد فراوانی ۴۸ سوال برای ۴۸۱ نفر مشخص شده است که ۵۷ درصد از پاسخ ها (۲۶۳ نفر) دارای نظر کاملاً موافق بوده اند.

جدول ۲- ضریب کرونباخ ۱- نقاط قوت آموزش و پژوهش غیر حضوری

قابلیت پایایی	
تعداد سوالات	ضریب آلفا
۸	۰.۸۳

جدول ۳- ضریب کرونباخ نقاط ضعف در برنامه های آموزشی

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۸	۰.۷۶۹

جدول ۴- ضریب کرونباخ نقاط ضعف در برنامه های پژوهشی

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۴	۰.۸۳۵

جدول ۵- ضریب کرونباخ نقاط ضعف در برنامه های سنجش اثرپذیری (یادگیری)

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۴	۰.۷۸۸

جدول ۶- ضریب کرونباخ فرصت های آموزش و پژوهش غیر حضوری

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۹	۰.۷۴۵

جدول ۷- ضریب کرونباخ آسیب های فرهنگی و اجتماعی ناشی از تداوم آموزش غیر حضوری

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۵	۰.۸۰۶

جدول ۸- ضریب کرونباخ تهدیدهای آموزش و پژوهش غیر حضوری

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۷	۰.۷۶۱

جدول ۹- ضریب کرونباخ راهبردها

قابلیت پایایی	
تعداد سوال	ضریب آلفا
۳	۰.۸۱۰

جدول ۱۰- ضریب کرونباخ کل سوالات

قابلیت پایایی	
ضریب آلفا	تعداد سوال
۰.۹۴۸	۴۸

جدول ۱۱- درصد فراوانی سوالات پاسخ داده شده

طبقه بندی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
مقادیر	کاملا مخالف	۶۴	۱۳.۹
	مخالفم	۶۴	۲۷.۸
	نظری ندارم	۳	۰.۷
	موافقم	۶۷	۱۴.۵
	کاملا موافقم	۲۶۳	۵۷.۰
	Total	۴۶۱	۱۰۰.۰

نتیجه گیری:

آموزش حضوری و حضور برای تحصیل مهم‌ترین و پرکاربردترین شیوه آموزش و یادگیری از گذشته تاکنون بوده است، ولی در حال حاضر با شیوع بیماری کرونا و اهمیت سلامتی و رعایت فاصله اجتماعی برای پیشگیری از گسترش ویروس کووید ۱۹، نهادها و موسسات آموزشی مجبور شدند تا از آموزش به صورت مجازی (غیر حضوری) برای ادامه تعلیم و تربیت استفاده کنند. معلمان به عنوان یکی از ارکان اصلی نام تعلیم و تربیت و به عنوان کسانی که در زمان کرونا مجبور به استفاده بیشتر از فضای مجازی و بهره از آن در راستای دنبال نمودن آموزش و تحصیل دانش آموزان هستند. بنابراین آن‌ها به عنوان گروه هدف مورد نظر بوده و از دید آنان می‌توان به مهمترین چالش‌ها و فرصت‌های پیش آمده با مطرح شدن آموزش مجازی به صورت گسترده، دست پیدا نمود. لذا پژوهش حاضر به منظور دست یابی و شناخت مهم‌ترین آسیب‌ها و چالش‌ها و فرصت‌های آموزش مجازی در دوران کرونا از نگاه معلمان انجام شد.

در رابطه با معلمان مهمترین چالش‌ها اموری همچون، نداشتن امکانات لازم، نداشتن سواد رسانه‌ای کافی، عدم برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی، ناتوانی در کنترل دانش آموزان و پیشگیری از تقلب و .. خلاصه نمود. با این وجود فرصت به دست آمده برای معلمان به واسطه آموزش مجازی را روشن شدن جایگاه آنان در جامعه، افزایش آگاهی و آشنایی آن‌ها با سواد رسانه‌ای و مجازی، کسب توانایی بیشتر در تولید محتوا دانست.

با چنین شناختی از چالش‌ها و فرصت‌های آموزش مجازی و ملاحظات آن‌ها، باید به این نکته توجه داشت که امروزه ضرورت استفاده از شبکه‌های مجازی برای عرصه‌های مختلف حیات اجتماعی انسان لازم بوده و بر آن سایه افکنده است، در این میان خانواده‌ها و دانش آموزان و دانشجویان بیش از پیش احساس می‌گردد. چرا که با فراگیری بیماری‌های متعدد و گسترش تکنولوژی‌های مجازس و سایه افکنی آن‌ها بر زندگی بشر، استفاده از آن‌ها به یک واقعیت و امر گریزناپذیر تبدیل شده است و دوری از آسیب‌های آنان کار چندان ساده‌ای نیست. ولی می‌توان با اتخاذ رویکردهای مختلف از جمله بالابردن آگاهی و ارتقای فرهنگ و سواد رسانه‌ای تا حدی در این مسیر موفق عمل نمود. بنابراین بررسی رویکرد فرهنگی در رابطه با سواد رسانه‌ای برای همگان و از جمله گروه‌های مرجع و هدف در این زمینه می‌تواند یاریگر و موثر باشد. لذا در رابطه با چالش‌های نامبرده پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

برگزاری دوره های آموزشی مفید مناسب و همچنین ارتقای سواد و آگاهی آنان و توجه بیشتر از طرف وزارت قابل ارتقا می باشند.

تامین ابزار مناسب، ارتقای سواد رسانه ای معلمان

تشکر و قدردانی:

از کلیه همکاران و معلمان گرامی که در انجام این پژوهش همکاری داشتند و محققان را یاری رساندند، کمال تشکر و سپاسگزارای را داریم.

منابع و مراجع

۱. اکبری تبار، ع، (۱۳۹۱)، مطالعه شبکه های اجتماعی مجازی: مطالعه شبکه های دوره و یو ۲۴. پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی در دانشگاه تربیت مدرس.
۲. بنی سی، پریناز، ملاتیان، صدیقه و پیکریفر، فاطمه، سازمان و مدیریت آموزش مجازی، اولین کنفرانس دانشجویی آموزش الکترونیکی. تهران، دانشگاه علم و صنعت ایران، ۱۳۸۸.
۳. شاه بیگی، فرزانه، نظری، سمانه، آموزش مجازی (مزایا و محدودیت ها)، فصلنامه مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه شهید صدوقی یزد. (سایت اس ای دی)، زمستان ۱۳۹۰.
۴. شفیع، سمیرا. اسدی، سعید، رابطه مهارت های کلیدی کامپیوتر بر پیشرفت تحصیلی و شغلی دانشجویان کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی. فصلنامه مهندسی آموزشی: تکنولوژی و طراحی آموزشی. سال سوم. شماره سوم. ۳۰-۲۱، ۱۳۹۲.
۵. حبیبی، محمد باقر (۱۳۹۲)، عملیات روانی و رسانه، فصلنامه رسانه و خانواده، شماره ۷، قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.
۶. حسینی، سید علی اکبر (۱۳۷۳)، مباحثی چند پیرامون مبانی تعلیم و تربیت اسلامی، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، جلد پنجم.
۷. رضایی، علی محمد (۱۳۹۹)، ارزشیابی از آموخته های دانشجویان در دوران کرونا: چالش ها و راهکارها، فصلنامه روانشناسی تربیتی، دوره ۱۶، شماره ۵۵، صص ۲۱۴-۱۷۹.
۸. خسرو جردی، محمود، میرزایی، آیت اله، بررسی اعتیاد اینترنتی در نوجوانان: مطالعه متغیرهای جنس، مقطع تحصیلی و اندازه سازمان آموزشی. راهبرد. شماره ۵۳. سال ۱۸-۲۱۳-۲۲۵، ۱۳۸۸.
۹. زندی، مجید (۱۳۹۹)، تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای آموزش و پژوهش مجازی در رشته های مهندسی در شرایط همه گیری ویروس کرونا در کشور، معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه شهید بهشتی، گزارش خوشه های علمی مبارزه با ویروس کرونا.
۱۰. فرخ مهر، حسین (۱۳۸۸)، مهارت های اثر بخش، چاپ اول، تهران: انتشارات عابد.
۱۱. کافمن، ر. هرمن (۱۳۸۲). برنامه ریزی استراتژیک در نظام آموزشی: بازاندیشی بازسازی ساختارها. باز آفرینی، ترجمه مشایخ و بازرگان. تهران: روان.

۱۲. موسوی، سیده مریم، فائزه، جعفری (۱۳۹۹)، آموزش مجازی در دوران کرونا، فرصت ها و چالش ها، مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت، شهرستان میناب، مدیریت آموزش و پرورش.

۱۳. مولایی، قولنجی، یعقوب (۱۳۹۹)، بررسی چالش ها و مشکلات تدریس فضای مجازی در ایام شیوع ویروس کرونا از دیدگاه معلمان، مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت، شهرستان میناب، مدیریت آموزش و پرورش.

۱۴. مشتاقی لارگانی، سعید. قربانی، سمیرا. رضاییان، حمید، اعتباریابی فرم فارسی مقیاس نگرش نسبت به کاربرد تکنولوژی در آموزش میان معلمان مقطع متوسطه شهر اصفهان. فصلنامه نوآوری های آموزشی. شماره ۲۶. سال ۷. ۱۰۷-۱۳۸۷، ۱۲۶، ۶۱.

۱۵. مالکی، مائده (۱۳۸۹). تاثیر الگوهای طراحی آموزشی گانیه و پنج مرحله ای بایبی در آموزش مبتنی بر شبکه بر یادگیری، یادداری و انگیزش دانشجویان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.

۱۶. نیرومند، گیتی. بخت آوری، نیره، جایگاه تکنولوژی های نوین ارتباطی (مدارس هوشمند) در آموزش و پرورش، سال ششم. شماره ۱۵، ۹۵-۱۱۰. ۱۳۹۰.

۱۷. یعقوبی، جعفر، ملک محمدی، ایرج، ایروانی، هوشنگ و عطاران، محمد، ویژگی های مطلوب دانشجویان و اعضای هیئت علمی در یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی ایران: دیدگاه دانشجویان دوره های مجازی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۷-۱۵۹-۱۳۸۷، ۱۷۳.

۱۸- Veletsianos, G.Cesar C. Navarrete (۲۰۱۲) Online Social Networks as Formal Learning Environments:Learner Experiences and ActivitieOnline. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, [S.I.], v. 13, n. 1, p. 144-166.

19-Robbins، S. P. (1997). *Essentials of Organizational Behavior*. Upper Saddle River، NJ: Prentice Hall.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی